

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 75 | 2021 | št. 3-4 (164) | str. 303–588

Javier Á. Domingo and Luigi Finocchietti, *Saint Jerome in Rome. Historical and Archaeological Hypotheses* • Vesna Badurina Stipčević, *Le Vite e la Traslazione di san Girolamo nei testi croato-glagolitici* • Andrej Nared, *Der brief ist nicht ausganngen. Razmišljanja o(b) zlati buli, ki je Kranjci niso dobili* • Izidor Janžekovič, *Etnični »stereotipi« v zgodnjenovoveški Evropi: ruska in turška narodna noša* • Martin Boček, *Cunard Line and its operations within the Habsburg Monarchy* • Gary B. Cohen, *Historical Scholarship on the Habsburg Monarchy (1526–1918) in North America* • Irena Selišnik, *Status državljanstva ob nastanku nove Države SHS. Strategije izbire* • Aleš Gabrič, *Prepoved izida romana Branka Hofmana ali šestletna noč do poznega jutra*

Zgodovinski časopis

HISTORICAL REVIEW

ZČ | Ljubljana | 75 | 2021 | št. 3-4 (164) | str. 303–588

Izdaja
ZVEZA ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE
Ljubljana

GLASILO ZVEZE ZGODOVINSKIH DRUŠTEV SLOVENIJE

Mednarodni uredniški odbor: dr. Kornelija Ajlec (SI), dr. Tina Bahovec (SI),
dr. Bojan Balkovec (SI) (tehnični urednik), dr. Rajko Bratož (SI),
dr. Ernst Bruckmüller (AT), dr. Liliana Ferrari (IT), dr. Ivo Goldstein (HR),
dr. Žarko Lazarević (SI), dr. Dušan Mlacović (SI) (namestnik odgovornega
urednika), dr. Božo Repe (SI), dr. Franc Rozman (SI), Janez Stergar (SI),
dr. Imre Szilágyi (H), dr. Peter Štih (SI) (odgovorni urednik), dr. Marta
Verginella (SI), dr. Peter Vodopivec (SI), dr. Marija Wakounig (AT)

Za vsebino prispevkov so odgovorni avtorji, prav tako morajo poskrbeti za
avtorske pravice za objavljeno slikovno in drugo gradivo, v kolikor je to
potrebno. Ponatis člankov in slik je mogoč samo z dovoljenjem uredništva in
navedbo vira.

Redakcija tega zvezka je bila zaključena 2. novembra 2021.

Prevodi: Saša Mlacović (angleščina, nemščina)

Oblikovanje in oprema: Vesna Vidmar

Sedež uredništva in uprave: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani,
Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenija, tel.: (01) 241-1200,
e-pošta: info@zgodovinskicasopis.si; <http://www.zgodovinskicasopis.si>

Letna naročnina: za leto/letnik 2021: za nečlane in zavode 32 €, za društvene člane 24 €,
za društvene člane – upokojence 18 €, za društvene člane – študente 12 €.
Cena tega zvezka v prosti prodaji je 16 € (z vključenim DDV).

Naročnina za tujino znaša za ustanove 45 €, za posameznike 35 €
in za študente 25 €.

Plačuje se na transakcijski račun: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Slovenija
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2, 1520 Ljubljana LJBASI2X

Sofinancirajo: Publikacija izhaja s finančno pomočjo Javne agencije za raziskovalno
dejavnost RS

Prelom: ABO grafika d.o.o. – zanj Igor Kogelnik

Tisk: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, december 2021

Naklada: 780 izvodov

Zgodovinski časopis je evidentiran v naslednjih mednarodnih podatkovnih
bazah: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH),
Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences,
ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art,
Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskicasopis.si>
info@zgodovinskicasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

BULLETIN OF THE HISTORICAL ASSOCIATION OF SLOVENIA (HAS)

International Editorial Board: Kornelija Ajlec, PhD, (SI), Tina Bahovec, PhD, (SI), Bojan Balkovec, PhD, (SI) (Technical Editor), Rajko Bratož, PhD, (SI), Ernst Bruckmüller, PhD, (AT), Liliana Ferrari, PhD, (IT), Ivo Goldstein, PhD, (HR), Žarko Lazarević, PhD, (SI), Dušan Mlacović, PhD, (SI) (Deputy Editor-in-Charge), Božo Repe, PhD, (SI), Franc Rozman, PhD, (SI), Janez Stergar (SI), Imre Szilágyi, PhD, (H), Peter Štih, PhD, (SI) (Editor-in-Chief), Marta Verginella, PhD, (SI), Peter Vodopivec, PhD, (SI), Marija Wakounig, PhD, (AT)

The authors are responsible for the contents of their articles, they must also secure copyrights for the published photographs and figures when necessary. Reprints of articles, photographs, and graphic material are only allowed with explicit permission of the editorial office and must be cited as sources.

The editing of this issue was completed on November 2, 2021.

Translated by: Saša Mlacović (English, German)

Design: Vesna Vidmar

Headquarters and Mailing Address: Oddelek za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana, Slovenia, phone: +386 1 241-1200, e-mail: info@zgodovinskiasopis.si; <http://www.zgodovinskiasopis.si>

Annual Subscription Fee (for 2021): non-members and institutions 32 €, HAS members 24 €, retired HAS members 18 €, student HAS members 12 €.

Price: 16 € (VAT included).

Subscription Fee: foreign institutions 45 €, individual subscription 35 €, student subscription 25 €
Transaction Account Number: SI 56020 1 000 12083935
Zveza Zgodovinskih društev Slovenije, Aškerčeva 2, 1000 Ljubljana,
Nova Ljubljanska banka, d.d., Trg Republike 2,
1520 Ljubljana LJBAS12X

Co-Financed by: Slovenian Research Agency

Printed by: ABO grafika d.o.o., Ljubljana, December 2021

Print Run: 780 copies

Historical Review is included in the following international databases: Scopus, European Reference Index for the Humanities (ERIH), Historical Abstracts, International Bibliography of the Social Sciences, ABC CLIO, America: History and Life, Bibliography of the History of Art, Ulrich's Periodicals Directory, Russian Academy of Sciences Bibliographies.

<http://www.zgodovinskiasopis.si>
info@zgodovinskiasopis.si

ISSN 0350-5774	
UDK	949.712(05)
UDC	

Razprave – Studies

- Javier Á. **Domingo** and Luigi Finocchietti, Saint Jerome in Rome.
 Historical and Archaeological Hypotheses310–326
 Sveti Hieronim v Rimu. Zgodovinske in arheološke hipoteze
- Vesna Badurina **Stipčević**, *Le Vite e la Traslazione di san Girolamo
 nei testi croato-glagolitici*.....328–340
Vitae and Translatio Sancti Hieronymi in Croatian Glagolitic Texts
- Andrej **Nared**, *Der brief ist nicht ausganngen*.
 Razmišljanja o(b) zlati buli, ki je Kranjci niso dobili342–389
Der brief ist nicht ausganngen. Contemplations about
 the Golden Bull Never Received by Carniolans.
- Izidor **Janžekovič**, Etnični »stereotipi« v zgodnjemnovoveški Evropi:
 ruska in turška narodna noša390–421
 Ethnic "Stereotypes" in Early Modern Europe: Russian and Turkish
 National Costumes
- Martin **Boček**, Cunard Line and its operations
 within the Habsburg Monarchy422–437
 Cunard Line in njeno delovanje v habsburški monarhiji
- Gary B. **Cohen**, Historical Scholarship on the Habsburg
 Monarchy (1526–1918) in North America.....438–474
 Proučevanje zgodovine habsburške monarhije (1526–1918)
 v Severni Ameriki
- Irena **Selišnik**, Status državljanstva ob nastanku nove
 Države SHS. Strategije izbire476–491
 Citizenship during the Establishment of the Newly-Founded State
 of Slovenes, Croats and Serbs. Strategies of Choice.
- Aleš **Gabrič**, Prepoved izida romana Branka Hofmana ali
 šestletna noč do poznega jutra.....492–515
 Ban on Branko Hofman's Novel or a Six-Year-Long Night
 Till the Late Morning

Zapisi – Notes

- Harald Krahwinkler, »Heidenfrage und Slawenfrage« als
Forschungsthema der Missionsgeschichte.
Zu Hans-Dietrich Kahls letztem Sammelband518–528
»Pogansko in slovansko vprašanje« kot raziskovalna tema
v zgodovini misijona. O zadnjem zborniku Hansa-Dietricha Kahla
- Rok Stergar, Vasilij Melik – zgodovinar dolgega 19. stoletja
(ob stoletnici rojstva)530–535
Vasilij Melik – A Historian of the Long Nineteenth Century
(Marking the Centenary of His Birth)
- Danijela Trškan, Štefan Trojar in začetki raziskovanja pouka
zgodovine v Sloveniji (ob devetdesetletnici rojstva)536–538
Štefan Trojar and the Beginnings of Research of the History
Teaching in Slovenia (Marking the 90th Anniversary of His Birth)

Jubileji – Anniversaries

- Prof. dr. France Martin Dolinar – osemdesetletnik (Jure Volčjak)540–544
Prof. Dr. France Martin Dolinar – On the Occasion of His 80th Birthday
- Sedemdeset let Vaska Simonitija (Lilijana Žnidaršič Golec)545–548
Vasko Simoniti's 70th Birthday

V spomin – In memoriam

- Akad. prof. dr. Tomislav Raukar (Stari Grad na Hvaru, 29. 12. 1933–
Zagreb, 2. 7. 2020) (Dušan Mlacović)550–552
Acad. Prof. Dr. Tomislav Raukar (Stari Grad on Hvar, 29. 12. 1933–
Zagreb, 2. 7. 2020)
- Profesor Nobuhiro Shiba (1946–2021) (Peter Vodopivec)553–558
Professor Nobuhiro Shiba (1946–2021)

Ocene in poročila – Reviews and Reports

Jure Volčjak, Listine Nadškofijskega arhiva Ljubljana 1140–1500 (Matjaž Bizjak).....	560–561
Steiner, Philip, Die Landstände in Steiermark, Kärnten und Krain und die josephinischen Reformen. Bedrohungskommunikation angesichts konkurrierender Ordnungsvorstellungen. (1789–1792) (Filip Draženović)	562–566
Anna Procyk, Giuseppe Mazzini's Young Europe and the Birth of Modern Nationalism in the Slavic World (Marta Verginella)	567–569
Roman Hans Gröger, Oktober 1918: Ein Beitrag zum 100. Jahrestag des Völkermanifests (Rok Stergar)	570–572
Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku LIII/1 (2015), LIV/1 (2016), LIV/2 (2016) (Jože Maček)	573–578

* * *

Navodila avtorjem prispevkov za Zgodovinski časopis	580–583
Instructions for Authors	
Letno kazalo Zgodovinskega časopisa 75, 2021	584–588
Annual Content of Zgodovinski časopis – Historical Review 75, 2021	

Akad. prof. dr. Tomislav Raukar
(Stari Grad na Hvaru, 29. 12. 1933
– Zagreb, 2. 7. 2020)

“Se smemo prepustiti spokoju raziskanega in znanega in to v časih, ko svetovno zgodovinopisje tako silovito napreduje? Mar ne bi to pomenilo, vsaj ko gre za prvo knjigo in obdobje srednjeveške zgodovine, da si s tem kar sami prisojamo začelje sodobne zgodovinske znanosti in da tega nikakor ne zmoremo spremeniti?”

Vprašanji, ki sta pri poučenem bralstvu porajali nelagodje in potrebo stvari postaviti na svoje mesto, je leta 1987 zastavil takrat 54-letni Tomislav Raukar v četrti številki 41. letnika Zgodovinskega časopisa. Vprašanji sta bili programsko izhodišče za odločen, a odmerjen odziv v sicer ostri polemiki o tem, kako v morebitni novi izdaji Zgodovine narodov Jugoslavije zastaviti predstavitev hrvaške srednjeveške zgodovine. Vprašanji sta sledili ugotovitvi, da “se hrvaška historio-grafija sicer naslanja in navezuje na bogato dediščino zgodovinopisnega pisanja, z več poskusi sintez, od Šime Ljubića in Tadije Smićiklase do Jaroslava Šidaka in Nade Klaić”, a da “kljub temu ostaja v veljavi presenetljivo, opozorila vredno dejstvo, da nismo do današnjih dni napisali ene same znanstvene študije, najsibo takšne ali drugačne, o metodoloških problemih in o pristopih pojasnjevanju hrvaške srednjeveške zgodovine. To pomeni, da o tem nismo sploh razmišljali, oziroma v najboljšem primeru, da smo o tem zelo malo razmišljali.” In še vodilo: “danes smemo povsem gotovo, brez najmanjšega dvoma, ugotavljati vsaj to, da politični razvoj in nanj vezane politične razmejitve nikakor ne moreta biti edini in izključni konceptijski okvir prikaza hrvaške zgodovine srednjega veka, kot so to v sintezah redno počeli, kajti z njima ni mogoče pojasniti družbene kompleksnosti te zgodovine in njene vloge v celoti južnoslovanskega prostora.” Ostrina polemike ni bila po godu milemu, zadržanemu in spoštljivemu Tomislavu Raukarju in to so vedeli vsi, ki so ga poznali. Ravno zato so njegove nenavadno rezke besede bralstvo osupnile. Prepričljivost argumentacije tega, kar je imel povedati, po drugi strani ni nikogar niti najmanj presenečala.

Tomislav Raukar, rojen leta 1933 v Starem gradu na Hvaru, se v rani mladosti ni nadejal, da mu bo dano študirati zgodovino, kaj šele ukvarjati se z glasbo, svojo drugo

veliko strastjo. Skromne materialne zmožnosti povojnega dalmatinskega otoškega "malega mesta" so mu narekovale odgovorno pot k čimprejšnji dosegbi poklica, zato je v bližnjem Splitu obiskoval ekonomsko srednjo šolo. Željan humanistične izobrazbe se je najprej vpisal na višjo pedagoško šolo v Splitu, istočasno je obiskoval srednjo glasbeno šolo. Leta 1963 je pri svojih tridesetih diplomiral iz zgodovine na filozofski fakulteti v Zagrebu, dvanajst let pozneje, leta 1975 je doktoriral na isti fakulteti z disertacijo o ekonomskih in družbenih odnosih v Zadru v 15. stoletju. Od leta 1963, ko je postal asistent in do leta 2004, ko se je upokojil kot redni profesor in predstojnik katedre za hrvaško zgodovino, je služboval na Oddelku za zgodovino zagrebške Filozofske fakultete. Leta 1997 je bil izvoljen za rednega člana Hrvaške akademije znanosti in umetnosti, od leta 2008 je vodil njen razred za zgodovinske vede. Za prispevek k zgodovinski znanosti je prejel številna hrvaška stanovska priznanja in tudi viskoko državno odlikovanje. Leta 2009 je prejel nagrado Anton Gindely – Preis, ki jo podeljuje inštitut za Podonavje in Srednjo Evropo na Dunaju. Prislovično nevsiljiv znanstvenik plahega in zadržanega vedenja, se je poslovil tako kot je živel, tiho in zadržano, v krogu lastne družine. Čeprav si sam tega gotovo ne bi želel, so številni hrvaški mediji smrt akademika Tomislava Raukarja pospremili s prispevki o njegovem življenju in znanstvenem delu, vselej z izbranimi besedami in z globokim spoštovanjem. Da se je z "dobrim duhom hrvaškega srednjega veka" (Ivan Basić) nekaj zgodilo, so njegovi prijatelji v tujini lahko zaslutili šele mesece pozneje, ko v poštnem nabiralniku ni bilo tradicionalne novoletne voščilnice iz Zagreba s prepoznavno veliko pisavo.

Celovitost v vsebinski strukturi tekstov o družbenem razvoju, za razliko od besedil, kjer so družba, politika, gospodarstvo in kultura med seboj nepovezane enote zgodovinske pripovedi, kot lahko beremo v zgoraj omenjenem odzivu v Zgodovinskem časopisu, je bila eno od temeljnih Raukarjevih vodil pri historiografskem delu. V dilemi historično geografska razdeljenost ali družbena celovitost, oziroma tradicionalna ali družbena zgodovina, se je jasno opredelil za slednjo. Za družbeno zgodovino srednjega veka, v kateri so socioekonomski in kulturni procesi v središču zgodovinarjevega zanimanja in s tem tudi njegove pripovedi (in ne na njeni margini kot nekakšni spremljujoči leksikografski podatki; tako v zgornjem odzivu), se je zavzemal od začetka svoje znanstvene poti. Njegova disertacija o družbenih in ekonomskih odnosih v Zadru v 15. stoletju (in dve leti pozneje njegova monografija "Zadar u XV. stoljeću") je bila prvi v tem duhu zasnovan pregled družbenih in ekonomskih odnosov v katerem od dalmatinskih mest. Minuciozna študija posameznih družbenih in gospodarskih fenomenov v največjem vzhodno-jadranskem srednjeveškem mestu in njegovem distriktu, obravnavanih kot celota in sintetično, je nastala pod vplivom sodobnih historiografskih tokov v Franciji, Nemčiji in Rusiji. V svojih deli o komunalni družbi v Dalmaciji je temeljito predelal družbeno shemo tedanje dalmatinske družbe. Vzpostavil je osnove hrvaške historiografske terminologije, povezane z omenjeno družbo in njenimi akterji. Z obojim je začrtal velike spremembe v hrvaški medievistiki. Pod njegovim peresom in pod njegovim vplivom so nastala številna dela posvečena družbeni zgodovini srednjeveškega Jadrana in širše. Leta 1997 je izšla njegova monografija "Hrvatsko

srednjovekovlje. Prostor, ljudi, ideje“, kapitalna sinteza hrvaške srednjeveške zgodovine. Zasnovana je bila na izhodiščih in maksimah, ki jih je deset let poprej natančno pojasnil bralstvu Zgodovinskega časopisa. Skupaj z Nevenom Budakom je leta 2006 izdal monografijo “Hrvatska povijest srednjeg vijeka”, spet po načelu celovitosti skozi sintentično obravnavo posamičnih zgodovinskih fenomenov. Njegova dognanja so bila plod dejavnega in obsežnega raziskovalnega dela v arhivih na Hrvaškem in v Italiji.

Profesor Tomislav Raukar je dvakrat gostoval na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Leta 1993 je predaval o rezultatih in smernicah raziskovanja srednjeveških mest Dalmacije, dve leti pozneje pa o komunikacijskih obzorjih srednjega veka. Gostovanji nista bila bežna dogodka, ampak ena izmed oblik tesnega sodelovanja med obema oddelkoma za zgodovino. Še posebej tesno je sodeloval z Vasilijem Melikom, Ferdinom Gestrinom in Ignacijem Vojetom. Resnost njegovega pristopa k sodelovanju je razvidna npr. iz njegove ocene Gestrinovega ukvarjanja z razvojem jadranskih družbe v poznem srednjem veku (Historijski zbornik XXXVI (1), Zagreb 1983, 299–305), kakor tudi iz omenjene polemike v Zgodovinskem časopisu. Medtem, ko se zagrebški kolegi svojega profesorja spominjajo predvsem po čutu za pravičnost in po blagosti do študentov ter po pregovorni predavateljski točnosti, se ga zgodovinarji v Sloveniji spominjamo kot iskrenega prijatelja in kot izjemno spoštljivega sogovornika – tudi takrat, ko je bila polemika precej razgreta.

Dušan Mlacović

ISSN 0350-5774

ZČ | Ljubljana | 75 | 2021 | št. 3-4 (164) | str. 303–588